

O govoru starih ladimirevčana

Autor Branko Križanec (pripremio Damir Jakopiček)

Ovo je nedovršeni rukopis profesora Branka Križaneca, koji je kao hrvatski vojnik poginuo 1991. godine. Rukopis dajemo u cijelosti onako kako je napisan, a trebao je biti dio veće cjeline o povijesti Ladimirevaca, što je iz teksta vidljivo. Ovaj tekst možete pronaći u knjizi autora Darka Grgića «Ladimirevci drevno slavonsko selo».

Zašto u povijesti pisati i o govoru!? Po jednoj teoriji čovjek je čovjek od onoga trenutka od kada je progovorio. U ljudskom govoru ispisana je povijest jednoga naroda, njegovi običaji, njegova kultura, njegova zanimanje, njegov pogled na svijet, društvena-ekonomske prilike, njegova vjera, jednom riječju, u jeziku je rečeno sve. Radi se o tome da to treba samo pročitati.

Još je jedan razlog zbog kojega pišem o jeziku. Naši stari nisu bili previše pismen svijet, pa se sve prenosila usmenom tradicijom. Jedina su svećenici ponešto zapisivali, a u novije vrijeme i učitelji, ali od svega toga vrlo je malo ostalo. Danas ima nekoliko Ladimirevčana koji više ne žive u svome selu, pa i oni, više memoarski, pišu o Ladimirevcima, ali mi pravoga povjesničara nemamo, a ja kao jezičar usuđujem se pisati upravo o povijesti na temelju jezika.

Treći je razlog pisanja a govoru taj, što se taj govor gubi i čuvaju ga još samo stari. Mi u selu nemamo nekih velikih spomenika iz prošlosti, iskopina ili srušenih dvoraca. Naš je govor naša najveća tekovina i naš najveći spomenik. Ne možemo ga sačuvati jer svijet uvijek ide dalje i prihvaća novotarije, a ono staro izumire. Želim opisati u najkraćim crtama govor jednoga sela kao najvredniju baštinu jednoga "nestaloga" naroda .

Naš mjesni govor pripada u bizovačku skupinu govora i tako zadržava veliki broj istih značajki kao i govor u Bizovcu i nekim srodnim mjestima.

1. Naglasak

Prvo što čovjek uoči slušajući pravoga Ladimirevčanina, to je njegov posebni naglasak. Poseban je za nekoga iz drugih hrvatskih krajeva, ali nama je običan i uopće ne primjećujemo da govorima drugačije od ostalih. Čak smo spremni drugima se rugati s njihovim govorom smatrajući da drugi pojma nemaju.

Pored četiri vrste naglasaka u hrvatskom jeziku (kratkosilazni, dugosilazni, kratkouzlazni i dugauzlazni) u Ladimirevcima se čuva i stari naglasak tzv. akut ( ). Naravna akuta više nema u književnom jeziku i sačuvao se samo ponegdje. On zaslužuje u ovome kratkome opisu prvo mjesto jer je uistinu prva značajka našega govora i po njemu se prepoznamo najprije.

Imenice

a) muški rod

- nominativ jednine (put, peškir, ular, divan)

O govoru starih ladimirevčana

Autor Branko Križanec (pripremio Damir Jakopiček)

- akuzativ jednine (peškira, ulara, divana)

b) ženski rod

- genitiv jednine (žen□, vod□)

- instrumental jednine (vodōm, ženōm)

Zamjenice

a) muški rod čuva ga u nominativu jednine

- osobne (jā, tī, ōn, mī, vī, onī)

- posvojne (mōj, tvōj, nāš itd.)

Pridjevi

- u ženskom rodu (mlāda, stāra, drāga)

Glagoli

- supin: ot□ t, īt, vīt, uz□ t, pīsat itd.

- rezent: gl□ dim, gl□ diš, gl□ di, gl□ dimo, gl□ dite, gl□ de

- u osnovi: prōjdem, bīram, divānim

- u nastavcima se javlja: držīm, želīm, sedīm.

2. Glasovi

Glas e (jat)

Ovaj staroslavenski glas se u Ladimirevcima reflektirao trojako, kao e, i, te ije. Najviše refleksa ima ekavskog. Stoga bismo mogli reći da je govor Ladimirevčana ekavski s primjesama ikavskog i vrlo malo ijekavskog.

- ekavski (e): d□ ca, p□ sma, l□ p, ml□ ko, d□ te, n□ delja

- ikavski (z): sikira (sjekira), divojka (djcvojka), dvi (dvije), dvisto (dvjesto)

- ijekavski (ije): sijati (u Brođancima sejati), prosijati, gnijezdo, smijati se.

U novije vrijeme prevladava ijekavski govor iz više razloga:

- utjecaj mas medija

- obvezno osmogodišnje školovanje i kasniji nastavak školovanja,

- velik broj doseljenika iz drugih krajeva, koji napuštaju svoj govor, ali ne prihvataju ni starosjedilački, već govore književnim jezikom

- svakodnevni posao i kontakt s drugim ljudima prisiljava nas književnom govoru (ijekavskom).

Glasovi č i ć

Ne razlikuju se u govoru i govore se negdje između, tako da postoji neki srednji glas.

Glasovi dž i đ

Ni oni se ne razlikuju.

Zanimljivo je napomenuti da se glas ć npr. mijenja glasom t, pa je infinitiv ići u ladimirevačkom govoru it.

Čuva se stari oblik: - nije izvršeno stapanje glasova t i j

proći - projt

preći - prejt

ili glasa d

projdem - umjesto prođem.

Iz ovoga se može zaključiti da jotovanje u ladimirevačkom govoru nije izvršeno do kraja.

Glas h

U Ladimirevcima ne postoji bez obzira na njegovo mjesto u riječi.

O govoru starih ladimirevčana

Autor Branko Križanec (pripremio Damir Jakopiček)

- početak riječi:

ām, tar, vatat, ladovina, rāst, ladnetina, ajmo (hajdemo), iljadu, ren, lāče,

- sredina riječi:

sarānit, narānit,

- svršetak riječi:

grā, reko, podigo itd.

Zamjena glasa h glasom j:

nijiov (njihav), grijota (grijuhota), oraj (orah),

Zamjena glasa h glasom f

fala (hvala), faliti (hvaliti).

Zamjena glasa h glasom v

muva (muha), uvo (uho), vrpa (hrpa), duvan (duhan).

Zamjena glasa h glasom š

jašit, snaša/snaja.

Zamjena glasa h glasom k:

odmak (odmah).

Prelazak (sažimanje) samoglasničke skupine ao u o:

a) imenice muškog roda na kraju riječi

kotao - koto + v = kotov,

b) glagolski pridjev radni

piso (pisao), reko (rekao), oro (orao), došo (došao), prešo (prešao), skuvo (skuhao).

Glas l

Nije se pretvorio u o ni na kraju riječi, niti na kraju sloga.

Za razliku od nekih drugih govora izgubio je u naglasku akut:

debel (debeo), pepel (pepeo), topal (topao), selski (seoski).

Suglasnička grupa (mu)

Grupa mu uz u prelazi u v

guvno (gumno), tavno (tamno).

Glas p

Glas p gubi se samo u slučaju

tica (ptica).

Suglasnički skup št

Skup št često prelazi u šć:

štap - šćap, otpušten - otpušćan, opraštan - oprašćan.

3. Glasovne promjene

Sibilarizacije nema:

nogi (nozi), ruki (ruci), tugi (tuzi) .

Palatalizacija:

- ne javlja se u imenima: Anicin, Katicin, Maricin.

Kod imena je zanimljivo spomenuti njihove augmentativne i deminutivne oblike.

Napr. Marača, Evača, Marčeta, Iveta, Stepeta, Marica, Evica, Markoš, Ivica, Stevica.

Ova podjela je uvjetovana socijalnim statusom. U krsnom listu se netko vodio kao Eva, ali su je u slučaju bogatstva nazivali Evačom, ili pak u slučaju siromaštva Evicom.

O govoru starih ladimirevčana

Autor Branko Križanec (pripremio Damir Jakopiček)

Pojava sekundarnih suglasnika:
zbiļjam, potlam.

4. Razlike u oblicima

a) Genitiv umjesto akuzativa

Npr. Navući ću ti nosa!

Donesi mi noža!

Uredio je zida!

b) Imenice na in muškog roda gube nastavak

Npr. čoban (čobanin), Valpovčan (Valpovčanin), građan (građanin), Ladimirevčan (Ladimirevčanin).

c) Imenice ženskog roda

- mijenjanje nominativa kod imenice kćer i kći

kćer/ćer - ćerka

mater/mat - mati

imenica kokoš u genitivu množine glasi kokoša

U vokativu imenice mama i tata glase mamu odnosno tate.

Zamjenice

- u instrumentalu ja i ti glase:

s menom, s tobom (kajkavizam).

Upitne zamjenice

- umjesto kakav kaki, a umjesto gdje di.

Pridjevi

- u komparaciji dobiju nastavak: - ji (brižiji, širji, višiji)

- iji (žutiji, crniji)

- zamjениčki pridjev:

sav - svaj.

Prijedlozi

među - međ, med

uz - nuz

bez - brez

Veznici

jel – jer

- često se upotrebljava veznik i.

Glagoli

- nema infinitiva, nego se upotrebljava supin

- kod nekih glagola u trećem licu jednine umjesto a dolazi i:

gleda - gledi

u trećem licu množine isti glagoli (oni koji završavaju na ati) dobijaju nastavak e

gledaju - glede

- nepravilan je glagol stajati i koristi se oblik stojat.

- nepravilni su oblici glagola:

donašat (donositi), prenašat (prenositi), počimat (počinjati)

- nepravilni su i glagoli koji završavaju na ivati:

O govoru starih ladimirevčana

Autor Branko Križanec (pripremio Damir Jakopiček)

---

pretrkivaju (pretrkuju), preskakivaju (preskakuju)

- nekim svršenim glagolima na početku se dodaje glas z:
zoprat (oprati), zogledat (ogledati), zopravljat (opravljati).

U govoru se puno koriste i strane riječi:

Npr. akov - mjera za tekućinu,

aldomaš - piće nakon obavljena posla, bečar vragolan

alaliti - oprostiti (turcizam)

berda - kontrabas, glazbeni instrument (turcizam).

Garešnica, 23. studenoga 1989. godine.